

Я-концепція як засіб забезпечення внутрішньої гармонії особистості.

Руденко Евеліна, магістрантка

Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини, науковий керівник доцент кафедри
психології УДПУ імені Павла Тичини Перепелюк Т.Д.

Уявлення індивіда про себе складаються в певну „Я-концепцію”. Складовими „Я-концепції” є багато образів „Я”. Американський психолог М.Розенберг, за словами психолога І.Кона, класифікував образи „Я” в такі види: „теперішнє Я”(яким індивід бачить себе в даний момент часу); „динамічне Я”(яким індивід хоче стати); „фантастичне Я”(яким слід йому бути, виходячи з засвоєних моральних норм та зразків); „майбутнє Я” чи „можливе Я”(тип особистості, якою, на думку індивіда, вона може стати); „ідеалізоване Я”(яким приємно бачити себе; цей образ може включати в себе компоненти і „теперішнього”, „ідеального”, і „майбутнього Я”) [1, С. 65].

Переборюючи асоціативний підхід до психології, при якому образи „Я” розглядались як автономні системи, вітчизняна психологія підкреслює діалектичний взаємозв’язок між ними за допомогою теорії соціальної установки. На думку Т.Яценко, провідну роль у формуванні механізмів психологічного захисту відіграє „ідеалізоване Я”. Основою цього процесу є аналітико-синтетичні зв’язки і взаємозалежності між різними образами „Я”, які виникають та формуються поза досвідним шляхом. Аналітико-синтетична об’ємність „ідеалізованого Я” проглядається в багато численних іпостасях: „яким приємно бачити себе”, „які компоненти „теперішнього”, „ідеального Я” і „майбутнього Я”. Вчена вважає, що між цими компонентами існує ієрархічний зв’язок і найважливішим компонентом „ідеалізованого Я” є його „минуле”. Саме воно визначає „ідеалізованість Я” та накладає свій відбиток на „теперішнє”, „ідеальне” та „майбутнє Я”.

Для більшої зрозумілості порівняємо „ідеальний образ Я” з „нормативним”. Раусте фон Вріхте писав: „В ідеальному образі „Я” відображаються ті вимоги та очікування оточуючих до людини, які засвоїлися ним як такі, що пов’язані з його „Я”. Під нормативним „образом Я” мається на увазі уявлення людини про те, якою вона повинна бути в певному оточенні, щоб її дії та вчинки схвалювали і її поважали”. [2, С.106] Індивід, стверджує вчений, з одного боку, відчуває „внутрішній” тиск, що ніби-то вимагає від нього відповідності своєму ідеалу, а з іншого – „зовнішній” тиск, що змушує відповідати очікуванням середовища в даний момент. Референтом першого є „ідеальний образ Я”, другого – „нормативний образ Я”. Т.Яценко до цього додала, що людина відчуває також неусвідомлений внутрішній тиск, що примушує досягати бажаного відображення „Я” в очах оточуючих. Механізми психологічного захисту „захищають” позитивний досвід реалізації суб’єктом себе в соціальному середовищі, який підтверджувався та схвалювався оточуючими його людьми.

Отже, „Я-концепція” визначає систему очікувань (частіше неусвідомлених) по відношенню до власного відображення в очах оточуючих. Ці очікування не носять пасивний характер і ціла система захисних засобів спрямована на задоволення цих очікувань. Референтом у визначенні змісту очікувань, а також характеру засобів захисту є „ідеалізоване Я”; у визначенні ж тенденцій використання захисних засобів і їх ієрархізації – механізми психологічного захисту. Змістову наповненість засобів визначає ідеальний і нормативний образ „Я”, а також ситуативні умови їх реалізації [1, С.43].

Література

1. Яценко Т.С. Психологические основы групповой психокоррекции. – М.: Просвещение, 1996. – С.65, 43. (264)
2. Раусте фон Врихт. Образ «Я» как подструктура личности// Проблемы психологии личности/Раусте фон Врихт.– М., 1982. – С.106.